
The logo for Cupore, featuring the word "cupore" in white lowercase letters on a red rectangular background.

KULTURPOLITISKA FORSKNINGSCENTRET CUPORE

Cupores arbetspapper 16

Hirvi-Ijäs, Maria & Renko, Vappu

I SAMTIDSKONSTENS EKOSYSTEM

FALLSTUDIE: PRO ARTIBUS

28.2.2022

Cupores arbetspapper 16

Kulturpolitiska forskningscentret Cupore

© Författarna och Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö 2022

ISBN 978-952-7200-65-0 (pdf)

ISSN 2343-2284 (pdf)

INNEHÅLL

SAMMANDRAG	5
1 INTRODUCTION	6
2 KULTUREN SOM EKOSYSTEM	7
2.1. Allmänna kulturekologiska modeller	9
2.2. Från konstvärldar och fält till föränderliga system.....	12
2.3. Fokus på mindre konstorganisationer för visuell konst	15
2.4. Samspel mellan olika delsystem	19
3 KONSTORGANISATIONEN PRO ARTIBUS	21
3.1. Samlingen.....	24
3.2. Stöd till konstnärlig verksamhet	25
3.3. Förmedling	27
4 ETT STEG I EN SYSTEMISK ANALYS MED GRUND I SAMTIDSKONSTENS VERKSAMHETSFORMER.....	28
4.1. Identifiering av centrala verksamheter och deras inbördes relation .	28
4.2. Relationen till andra aktörer med samma typ av verksamheter.....	29
4.2.1. Samlingen – förvaltning, förkovring, konservering, deponering.....	30
4.2.2. Stöd till konstnärlig verksamhet – inköp, residens, offentliga verk	31
4.2.3. Förmedling – utställningar, evenemang, publikationer, pedagogik.....	32
4.2.4. Delar av större ekosystem	34
5 SAMMANFATTNING – FRAMTIDSPERSPEKTIV	35
KÄLLOR.....	37

FIGURER

Figur 1. Perspektiv på ekosystem.	8
Figur 2. Kulturens ekologi som en regenerativ cykel.....	10
Figur 3. Kulturens ekologi som nätverk.	10
Figur 4. Kulturens ekologi som dialogiska roller.....	11
Figur 5. Den finländska samtidskonstens internationalisering.....	13
Figur 6. Filmbranschens ekosystem i Finland.	13
Figur 7. Musikbranschens värdenätverk.....	15
Figur 8. Den visuella konstens centrala aktörer i Sverige.....	18
Figur 9. Återväxtcykel för konstorganisationers verksamheter.	20
Figur 10. Konstorganisationen i centrum för samspelet mellan tre olika system.	20
Figur 11. Pro Artibus som konstorganisation: centrala utgångspunkter.....	22
Figur 12. Pro Artibus verksamhetsformer.	29
Figur 13. Verksamhetsformernas nätverk ur Pro Artibus synvinkel.....	30
Figur 14. Aktörer inom den visuella konstens ekosystem i Finland.	34

SAMMANDRAG

Stiftelsen Pro Artibus är en sakkunnigorganisation som verkar mångsidigt på det samtida bildkonstområdet i Finland. Organisationen grundades 1989 för att förvalta en konstsamling ägd av Svenska kulturfonden.

Pro Artibus verksamhet är grundad i finlandssvensk kultur och har därmed en unik position på området för finländsk samtida bildkonst. Den mångsidiga verksamheten bildar en samlad helhet av de olika funktioner som en konstorganisation i allmänhet har inom samtidskonstens verksamhetsområde.

I det här arbetspapperet fungerar Pro Artibus som en fallstudie varigenom det blir möjligt att skissa på en systemisk analys av den finländska samtidskonstens område. Pro Artibus tre huvudsakliga verksamheter – samlingen, stödet till konstnärlig verksamhet samt förmedlingsarbetet – blir noder och utgångspunkter för ett nätverk som vecklar ut sig till ett mångdimensionerat ekosystem för samtidskonst.

Grundmaterialet för detta arbetspapper utgör det utvärderingsarbete som Cupore genomförde av Pro Artibus strategi och verksamhet under 2021. Utvärderingen och data som ingick i det avspeglas på ett allmänt plan i detta arbetspapper. Mer detaljerade resultat av utvärderingen kommer att brukas vidare i det interna utvecklingsarbete som pågår inom Pro Artibus.

Granskningen av Pro Artibus gav oss en möjlighet och en utgångspunkt för ett utarbetande av en skiss där relationerna mellan olika delar av samtidskonstens verksamheter ses som ett metaforiskt ekosystem. Det här arbetspapperets syfte och mål är att skissa på en möjlig början till en systemisk analys av den finländska samtida bildkonstens verksamhetsområde. Till skillnad från exempelvis filmens eller musikens verksamhetsområden har de visuella konstarterna inte granskats som en egen bransch i Finland.

I det systemiska sättet att närma sig samtidskonstens verksamhetsområde används begreppet ekosystem på ett metaforiskt sätt. Det innebär att jämförelsen med naturens sammansatta och mångdimensionerade samspel används som en tankemodell även för mänskliga och kulturella beteenden. Det ger en möjlighet att granska samtidskonstens område på ett förnyat sätt där aktiva nätverk, samarbeten och målsättningar sätts in i ett komplext sammanhang av vidgade ömsidiga beroendeförhållanden.

1 INTRODUKTION

Stiftelsen Pro Artibus är en sakkunnigorganisation för samtidskonst. Den bildades 1989 för att förvalta Svenska kulturfondens konstsamling. År 2020 beställde Pro Artibus en utredning av Kulturpolitiska forskningscentret Cupore. Projektets syfte var att utvärdera hur Pro Artibus verksamhet förverkligas i relation till de mål som formulerats i dess strategi och vad som kunde utvecklas. Granskningen av Pro Artibus verksamhet kompletteras med detta arbetspapper, som är början till en kartläggning av det verksamhetsområde som Pro Artibus fungerar inom.

Pro Artibus är grundad i en finlandssvensk kultur och har genom åren utvecklats till en nätverksorganisation med mångdimensionerade verksamheter och som har ambitionen att vara rörlig över ett större geografiskt område. Någon självklar motsvarighet inom den finländska samtidskonstens område är svårt att finna. I det material som låg till grunden för utvärderingen och i de diskussioner som fördes under arbetet uppstod även frågan vilken roll som denna typ av konstorganisation spelar inom den finländska samtidskonsten. Det gav oss en orsak till att utifrån Pro Artibus verksamheter påbörja en granskning samtidskonstens område i Finland som en helhet.

I Finland har de visuella konsternas verksamhetsområde i vidare mening inte kartlagts. Det här arbetspapperet syftar till att göra ett försök att genom en fallstudie skissa på en början till en belysning av samtidskonstens ekosystem i Finland. Det metaforiska bruket av begreppet ekosystem refererar till komplexa system som kan ses som utvecklingar av samspel, dialoger och utbyggda nätverk. Hur begreppen används och förstås är inte självklart eller ens allmänt accepterat. Därför ser vi det här arbetspapperet som ett steg i en fortsatt forskningsprocess.

Till en början ges en kort bakgrund till hur ett systemiskt tänkande inom kulturforskningen har diskuterats och använts i analysen av olika konstformers verksamhetsområden. Därefter diskuteras hur ett systemiskt tänkande kan fungera med fokus på en konstorganisation. Utgångspunkten är Pro Artibus som genom sin struktur och sina verksamhetsformer ger en modell för hur samtidskonstens område fungerar idag. Utifrån Pro Artibus verksamhetsformer görs en utblick till det finländska området för samtidskonst genom en preliminär kartläggning av de organisationer som arbetar parallellt och i samspel. Dessa ses utgöra olika delar av ett större ekosystem.

Till slut diskuteras möjligheterna till en fördjupad systemisk analys av den samtida bildkonstens verksamhetsområde samt vilka utmaningar och frågeställningar som mindre konstorganisationer står inför ur ett framtidsperspektiv.

2 KULTUREN SOM EKOSYSTEM

Mänskligt beteende och olika sätt att organisera verksamhet har inom många olika discipliner granskats med hjälp av en metaforisk jämförelse med naturens ekosystem. Att ta i bruk modeller från biologins område har setts som fruktbart både inom organisationsteori, olika affärsutvecklings- och innovationsstudier och inom kulturforskningen.¹

Att begreppet ekosystem de senaste decennierna har slagit igenom på så många olika områden har uppfattats som en fruktbar utvidgning av olika nätverksteorier.² Tidigare kontrollerade samspel ses nu som nödvändigt delaktiga i en komplex och föränderlig helhet, som påverkas såväl inifrån som utifrån och som är dynamisk och beroende av icke-kontrollerbara förändringar. Fördelen med en metaforisk jämförelse med begrepp från ett skilt område är att en tidigare uppfattad helhet, en organisation, en bransch eller verksamhet kan ses i ett nytt ljus och nya egenskaper och processer blir synliggjorda. (Valkokari et al., 2014, s. 33)

I grunden är det fråga om ett systemiskt tänkande om olika verksamhetsområden. Med begreppet system menas en samspelande helhet som avgränsats för att identifiera interaktioner inom en bestämd tid och plats.³ Det systemiska tänkandet är nära sammankopplat med allmän komplexitetsteori, där det man avser att undersöka ses bestå av många interagerande enheter, vars relationer och beteenden har grader av självorganisering samtidigt som de anpassar sig till olika förändringar i omständigheterna. Komplexa system är således spontana, oordnade och levande, och siktar i sig inte mot någon balans eller jämvikt. (Stoehrel, 2010, s. 231.)

Vid ett systemiskt tänkande kan man närma sig sitt studieobjekt som ett metaforiskt ekosystem. Då avser man ett gemensamt sammanhang, en avgränsad helhet som består av interagerande aktörer och den miljö och de energiflöden som man är del av. Beroende på studiens art och avsikt avgränsas delar av större system och de perspektiv som granskningen sker genom.

Inom organisationsanalyser kan det handla om rent ekonomiska system, som hanterar resurser och beroenden utifrån affärsinriktade intressen och målsättningar (Moore, 1993). I andra fall kan metaforerna betona ett tydligare

---

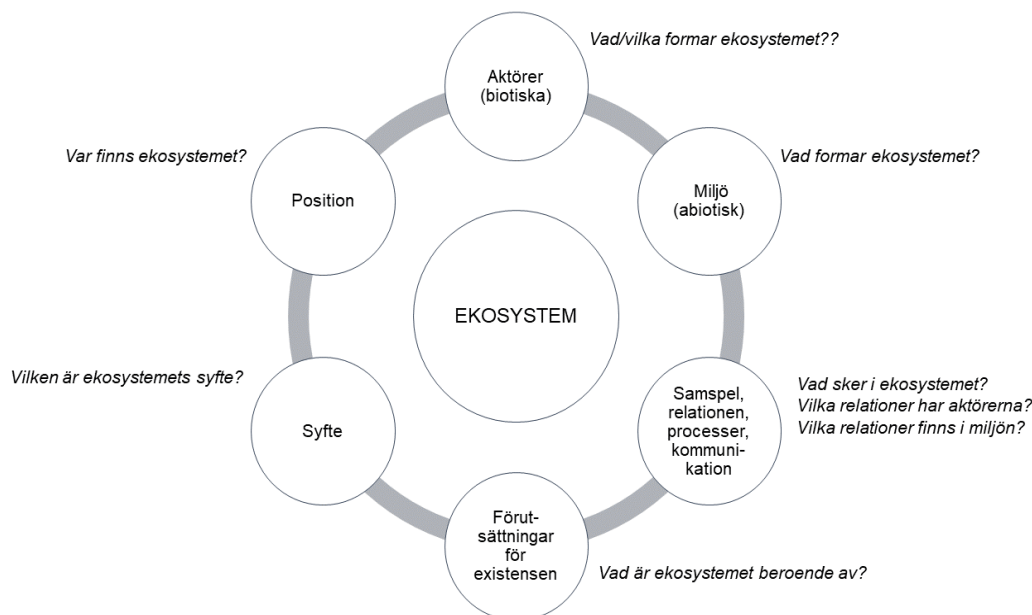
¹ Det är viktigt att notera skillnaden till de studier som fokuserar på relationen mellan natur och kultur, där biologiska ekosystem granskas i relation till kulturens ingrepp i dem eller som människans förhållningssätt till naturen. I vissa fall kan dessa perspektiv gå omlott.

² Om nätverksteoriernas mångfald och forskningstraditioner, se Eriksson, 2015.

³ "Sana systeemi polveutuu kreikan kielen sanasta *sunistánai*, jonka alkuperäinen merkitys on 'syy pysyä yhdessä'". Valkokari, 2009, s. 246.

ekologiskt system där flödena i systemet kan beskrivas av energi och vitalitet, med målsättningen att upprätthålla livskraft och fortlevnad av olika aktiviteter ur andra skäl än rent ekonomiska. Det är då möjligt att granska ekosystemet via dess aktörer, dess miljö, förutsättningarna för dess existens, dess syfte och position (figur 1).

Figur 1. Perspektiv på ekosystem.

Källa: Nuopponen & Harakka, 2014.

Tanken är att se helheten som en organism som karakteriseras av föränderlighet och beroenden. Det väsentliga är att se betydelsen av processer snarare än händelser, förhållanden snarare än identiteter och förändringar snarare än strukturer (Stoehrel, 2010, s. 231).

Ett ekosystem är inte knutet till tid och är inte statiskt. Dess föränderlighet är beroende på såväl inre som yttre omständigheter. Inte heller beroendeförhållandena är statiska eller förutsebara. Då kan även små och mindre uppmärksammade aktörer kan ha stor verkan på helheten beroende på situation, tidpunkt och insats. (Ibid.) De olika interna beroendeförhållandena ser olika ut beroende på vilket perspektiv som anläggs i granskningen.

Biologiska ekosystem granskas som självreglerande system som har organismernas överlevnad som mål. I en jämförelse ses kulturella ekosystem som sammanhang av mänskliga överenskommelser, sammanhållna av gemensamma mål och värdegrunder.

2.1. Allmänna kulturekologiska modeller

Den brittiske kulturforskaren John Holden beskriver kulturens ekologi som de komplexa ömsesidiga beroenden som formar efterfrågan för och skapandet av konstnärliga och kulturella produkter.⁴ Att tänka sig kulturen som ett ekologiskt system öppnar enligt Holden upp möjligheten att på ett mångsidigt sätt urskilja olika aktörer, flöden och relationer (Holden, 2015). Inom kulturens system flödar bland annat idéer, karriärutvecklingar, konstnärliga och kulturella innehåll och produkter mellan olika sektorer och delsystem. Kulturens dynamiska processer har en komplexitet som tillåts i det ekologiska perspektivet.

Holden menar att ekologins metaforer såsom regeneration, symbios, fragilitet, positiva och negativa återkopplingar samt ömsesidiga beroenden ger diskussionen om kulturens strukturer vidgade dimensioner. Nya begrepp, klassificeringar och visualiseringar formas och förnyar våra sätt att tänka på hur kulturens processer fungerar och utvecklas.

Även om en helhetsbild av kulturella skeenden inte är möjlig eller ens eftertraktansvärd, kan ett systemiskt närmandesätt ge en förståelse för den dynamik med vilken olika kulturella verksamheter länkas och påverkar varandra. Det ger en översiktlig uppfattning och en allmän kartläggning.

I sin rapport *Ecology of Culture* (2015) lyfter Holden fram några exempel på allmänt applicerbara visualiseringar som ger bra utgångspunkter för vidare systemiska analyser av kulturella processer: kulturens cykliska återväxt, kulturen som nätverksdiagram och kulturen som interaktion mellan olika roller.

Den första modellen ses kulturen som en regenerativ livscykel, som en konstant pågående process inom systemet (figur 2). Det första skedet är skapandet, som kan äga rum på olika håll och se väldigt olika ut. Många processer avstannar där och dör ut. Andra skedet är att det skapade uppmärksammas och görs synligt. I det tredje skedet har det som skapats öppnats upp för en vidare krets, det upplevs och införlivas i en samling av något slag. I nästa skede förvaltas det som skapas och görs därmed tillgängligt för återkoppling och influenser för kommande skapande processer.

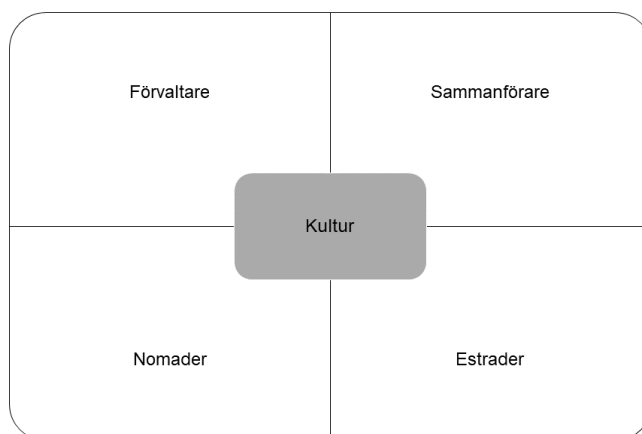
⁴ Holden baserar den definitionen på den amerikanske kulturekonomen Ann Markusens analyser (Holden, 2015).

Holdens andra visuella modell är ett nätverksdiagram (figur 3). Nätverket används som modell för mindre komplicerade system, och kan ses som en del av ett ekosystem. I ett nätverksdiagram är det möjligt att synliggöra enstaka relationer och olika samspel mellan organisationer, enskilda konstnärer osv. Då är det möjligt att påvisa exempelvis frekvenser och mängder av kontakter. Väsentligt är att avgränsa nätverket enligt de specifika frågeställningar och synvinklar man använder i granskningen.

En tredje modell för visualiseringen av kulturella system är att skönja olika typer av aktörer som fungerar i samspel. Holden laborerar med fyra typer som kan intas av såväl organisationer som personer: förvaltare, sammanförare, estrader och nomader (figur 4). Det är möjligt att vara aktiv i mer än en av rollerna, även om många tenderar att ha en huvudsaklig roll. För att kulturella sammanhang skall vara livaktiga behövs att dessa roller är aktiva, menar Holden.

Figur 4. Kulturens ekologi som dialogiska roller.

Källa: Holden, 2015, s. 29.

Förvaltaren sköter om materiella och immateriella kulturella resurser. Sammanföraren för samman personer och resurser samt driver energin runt i olika delar av systemet. Estraderna är ofta presentationsutrymmen, gallerier, kulturhus, gator, klubbar, pubar eller nätsidor med kulturella innehåll. Nomaderna är kulturens konsumenter men även enskilda producenter såsom visuella konstnärer som visar sina verk på olika estrader. Alla aktörer är i samverkan med systemets olika delar när de producerar, säljer, köper, delar och upplever kultur.

2.2. Från konstvärldar och fält till föränderliga system

I korsningen mellan kultursociologi, konstfilosofi och kulturpolitik har många forskare sökt formulera beskrivningar och strukturer för konstens roll, värdeskapande och position i samhället.

Ur ett konstfilosofiskt perspektiv har de olika konstarterna sedan 1960-talet granskats som fungerande inom en särskild konstvärld där specifika auktoriteter och konstteoretiska tolkningar fungerat som bestämmningar för konstdefinitioner och gränsdragningar för verksamhetsförutsättningar (Danto, 1964; Dickie, 1974). Inom kultursociologisk forskning har konsten setts fungera på ett fält, där aktörer kämpar om makt och positionering (Bourdieu, 1971). Tanken på konstens tillkomst i och beroende av många sociala nätverk och vidgade praktiker utvecklades av Howard S. Becker (1983) medan Niklas Luhmann (2000) sökte formulera självreglerande slutna system för olika sektorer av samhället. Olika vidareutvecklingar av förståelsen av samtidskonstens samhälleliga betydelse och föränderlighet har formulerats av bland andra Hans van Maanen (2009) och Nathalie Heinich (2014).

En fördel med ett ekosystemperspektiv på olika branscher och verksamheter är att fokus ligger på förändringar snarare än strukturer vilket är grundläggande för komplexa system. Därtill har många forskare noterat, att det är möjligt att tydligare betona det ömsesidiga beroendet mellan olika aktörer parallellt med givna konkurrensförhållanden (Moore, 1993; Valkokari, 2015; Hiltunen, 2020).

Inom den finländska kulturforskningen har ekosystemperspektivet nyttjats relativt lite.⁵ Inom olika konstbranscher förekommer det olika förhållningssätt till de verksamhetsområden man uppfattar sig verka inom, och det finns tydliga skillnader i hur man ser på samspelet mellan olika aktörer på olika områden (se bl.a. Sokka et al., 2020).

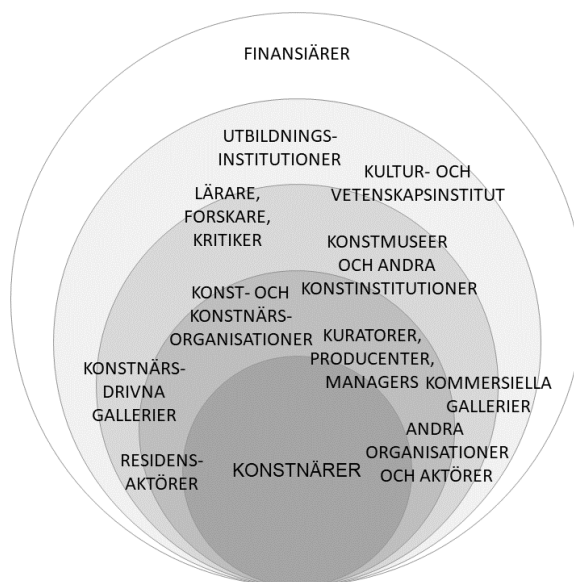
Inom den visuella konstens verksamhetsområde har ekosystemperspektivet noterats med fokus på internationaliseringen av samtidskonsten. Informationscentret Frame Finland beställde 2015 en kartläggning av de visuella konstaktörernas internationella kontakter och arbetssätt. Kartläggningen påvisade ett skifte från ett centralstyrt exporttänkande till levande nätverk och ekosystem

---

⁵ Erfarenheter av en kuratorisk praktik inom samtidskonsten sedd ur ett ekosystemperspektiv har reflekterats i ett slutarbete på Praxis-programmet på Konstuniversitetets Bildkonstakademi, Laaksonen, 2019.

mellan olika typer av institutionella aktörer och individer. (Karttunen & Virolainen, 2016.)

Figur 5. Den finländska samtidskonstens internationalisering.

Källa: Karttunen & Virolainen, 2016.

Figur 6. Filmbranschens ekosystem i Finland.

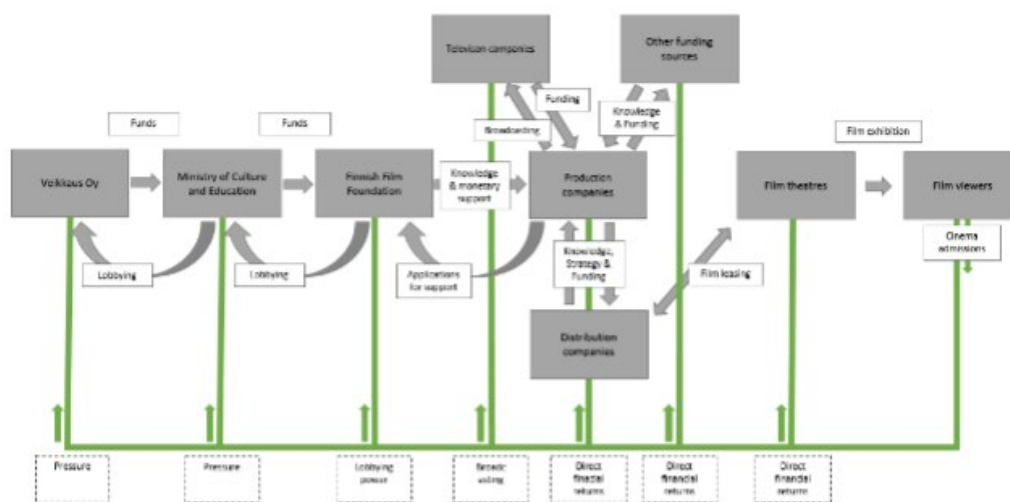

Figure 8. Ecosystem for Finnish film: Value production, Constructive elements and Configuration

Källa: Mäkelä, 2017, s. 70.

Den finländska filmkulturens ekosystem påvisar andra typer av förutsättningar och traditioner för samspel mellan olika aktörer. En konkret beskrivning av aktörernas systemiska och ömsesidiga beroende framkommer i Väinö Mäkeläs magisteravhandling på Handelshögskolan vid Aalto universitetet (Mäkelä, 2017). Avhandlingen beskriver det finländska filmområdets utveckling som ett sinande och frodande ekosystem under en tjugofemårsperiod. Här framstår de ömsesidiga beroendeförhållandena tydligt som avgörande för branschens överlevnad.

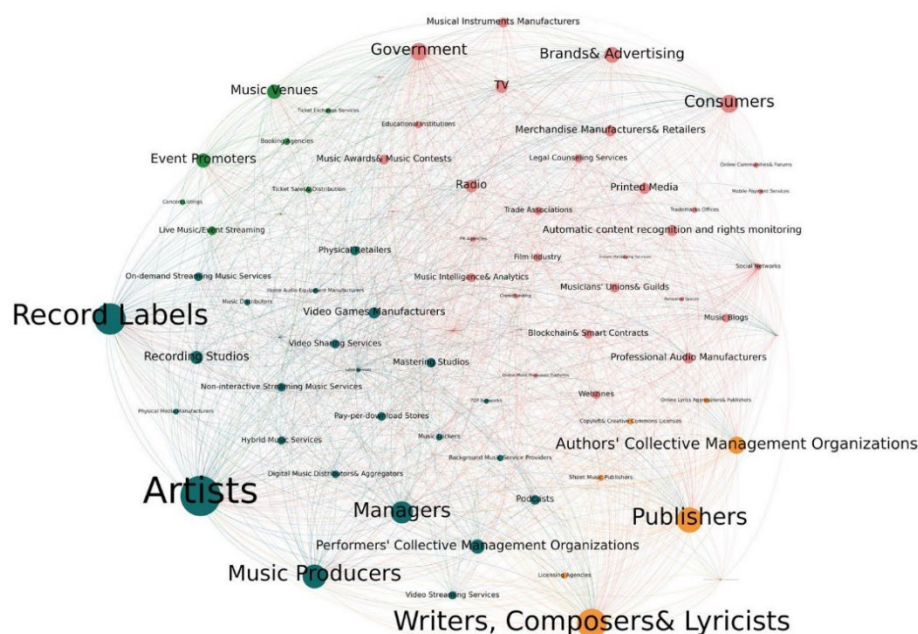
Finlands filmstiftelse är en central aktör för branschens såväl ekonomiska investeringar som konstnärliga utvecklingsarbete. Stiftelsen har sin grund i samspelet mellan aktörer inom olika ekonomiska system. Kommersiella och icke-kommersiella aktörer bildar naturligt delar av ett gemensamt system.

Även inom musikbranschen har ekosystemperspektivet blivit ett normaliserat sätt att tänka på arbetsområdets aktörer och utvecklingspotentialer (se ex. Hiltunen, 2020). Branschens takorganisation Music Finland samlar sedan 2012 ett stort antal medlemsorganisationer i något som i sig kan ses som ett systemiskt förhållningssätt.⁶ Ekonomiska flöden, verksamhetsstrukturer och aktörer beskrivs av Tuomas Ilmavirta fungera inom ett mångdimensionerat värdenätverk där olika aktörer och även utomstående intressegrupper kan påverka de värden som råder inom ekosystemet (Ilmavirta, 2020).

---

⁶ Music Finlands medlemsorganisationer är upphovsrättsorganisationen för inspelad musik Gramex rf, föreningen för oberoende skiv- och produktionsbolag IndieCo rf, takorganisationen för ljudproducenter i Finland Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, musikförläggarnas intresseorganisation Suomen Musiikkikustantajat ry/MPA Finland, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Finlands tonsättare rf, Finlands Musikskapare rf samt upphovsrättsorganisationen för musikskapare, tonsättare och musikförläggare Teosto. <https://musicfinland.fi/fi/meista> (hämtad 27.11.2021)

Figur 7. Musikbranschens värdenätverk.

Källa: Ilmavirta, 2020.

2.3. Fokus på mindre konstorganisationer för visuell konst

Grunden för ett levande ekosystem för samtidskonst är att de visuella konsterna uppfattas som väsentliga och relevanta kulturella uttryck som ger mervärde i samhället. Den här delade uppfattningen formar ett mångdimensionerat föränderligt och skiftande samspel mellan olika aktörer och intressenter.

Den här studien fokuseras på de visuella konsterna i Finland och har Pro Artibus som utgångspunkt. Det betyder att vi tittar närmare på förutsättningarna för mindre konstorganisationer som aktörer inom samtidskonstens ekosystem. Mindre konstorganisationer skapar värde inom detta system och kan i dessa samspel urskiljas som en specifik typ av aktörer.

Definitionen av mindre konstorganisationer varierar i olika länder, både i relation till stora nationella konstinstitutioner och mindre aktörer inom samtidskonsten. I en brittisk utredning, *Size Matters* från 2011, granskas mindre konstorganisationers verksamhetsförutsättningar och värdeproduktion i Storbritannien. Där handlar det om organisationer med mindre än 1 miljon pund i omsättning. I en jämförelse mellan svenska, danska och norska sammanslutningar för mindre

konstorganisationer har alla olika, relativt öppna kriterier. Resursmässigt skiljer sig organisationerna rätt mycket från varandra. I Sverige har organisationerna en årsbudget på allt mellan 2–8 miljoner svenska kronor (år 2018). Det som huvudsakligen håller dem samman är gemensamma intentioner att verka med samtida konstnärliga uttryck, ett ledarskap baserat på sakkunskap inom samtidskonst samt ett engagemang i en lokal kulturell miljö och situation. (Engqvist & Möntmann, 2018, s. 23–24.)

Den brittiska kulturstrategen Sarah Thelwall slår i *Size Matters*-rapporten fast, att i de generella översikterna av konstaktörernas betydelse har de mindre organisationerna ofta hamnat i skuggan.⁷ (Thelwall, 2011.) Hon betonar, att organisationerna förvaltar såväl materiella som immateriella resurser som är grundläggande för ett levande ekosystem. Till de materiella resurserna hör byggnader, arkiv och samlingar. De immateriella resurserna består av individers och organisationers sakkunskap och erfarenhet, dess rykte och bränd, dess kunnande och färdigheter, publik och besökare, dess metoder och processer samt aktiva nätverk.

I Thelwalls analys betonas att organisationerna utvecklar och påvisar sina resurser genom sina verksamhetsområden. Genom sin verksamhet stöder och föder organisationerna hela ekosystemet. De alstrar utöver ekonomiska även konstnärliga, sociala och samhällseliga värden. Konstnärliga värden skapas genom produktionen av materiella verk, tankar och idéer. Sociala värden skapas genom delaktighet i både bedömningen av och stödet till konstverkens tillblivelse. Konstverken förs ut i offentligheten och dess innehåll blir en del av organisationens positionering i relation till övriga aktörer i systemet. De samhällseliga värdena skapas tillsammans med de som deltar i verksamheten, deras upplevelser och förbindelser men även genom utvecklandet av kritiskt tänkande. Dessa samhällseliga värden är sammankopplade med det som ofta kallas för konstens instrumentella värde. (Thelwall, 2011.)

I jämförelse med större konstinstitutioner har mindre organisationer svårt att få direkta ekonomisk vinning av de investeringar som gjorts i verksamheterna. Thelwall menar, att den ekonomiska utvärdering måste ses i relation till andra typer av värden och även att investeringen resulterar i en fördröjd värdeökning (*deferred value*), ofta i sådana skeden och former som inte längre är kopplade till den ursprungliga konstorganisation som från början utvecklade konstnärliga innehåll och processer.

---

⁷ Common Practice samlar organisationerna Afterall, Chisenhale Gallery, Electra, Gasworks, LUX, Matt's Gallery, Mute Publishing, The Showroom och Studio Voltaire.

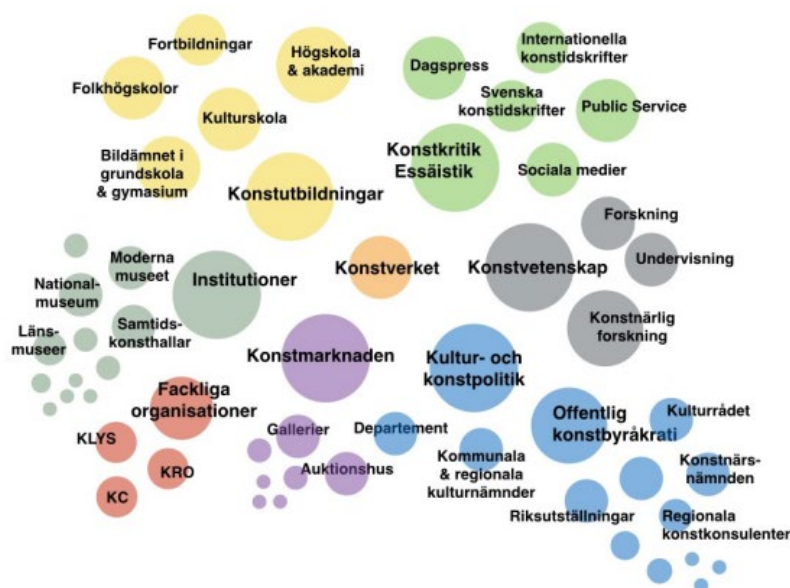

Den brittiska studien har inspirerat till en liknande studie av mindre konstorganisationers betydelse för samtidskonstens ekosystem i Sverige (Löfgren, 2014). Nätverket Klister samlar 34 små och medelstora samtidskonstinstitutioner från hela landet. Klister bildades 2011 och har som mål att belysa konstinstitutionernas funktion i samhället och betydelse för hela konstens ekosystem.

I studien *Inget undantag* beskrivs Sveriges samtidskonsthallar som start- och landningsbanor för intensiv trafik mellan det lokala och det globala men också mellan olika tidsepoker. De ses vara delar av och bidra till sammansatta och överlappande ekosystem, till exempel konstscenen, lokalsamhället, bildningen, offentligheten och forskningen. Men de uppfattas som förbisedda och underutnyttjade, när de skulle kunna utgöra noder i kommunens och regionens inre liv: socialt, intellektuellt och demokratiskt.

Samtidskonsten och dess arenor har enligt rapporten en avgörande potential vad gäller fyra grundläggande funktioner: • *språk*, alternativa sätt att förnimma och gestalta världen och existensen; • *bild-bildning*, central medborgerlig kunskap/färdighet; • *visuell spetskompetens*, inspirerar och inspireras av annan grundforskning; • *offentlighet*, för medborgarna öppna rum för kritisk reflektion och meningsbildning. De mindre konstorganisationernas potential och mångdimensionerade värdeskapande är i ett ekosystemperspektiv betydligt större än man hittills har kunnat tillgodogöra sig i samhället.

Figur 8. Den visuella konstens centrala aktörer i Sverige.

Mindre konstorganisationer spelar en stor roll i det komplexa ekosystem som är dagens konstliv.

Källa: Löfgren, 2014.

Den svenska rapporten om mindre konstorganisationer har följts upp med en jämförande utredning, *Agencies of Art*, där motsvarande nätverk i Norge och Danmark har granskats parallellt (Engqvist & Möntmann, 2018). Baserad på en enkät och summerad på ett seminarium i Oslo, konstaterar rapporten att verksamhetsförutsättningarna för de mindre konstorganisationerna i de tre länderna är väldigt olika. Skillnaderna består främst i de ekonomiska förutsättningarna, speciellt för möjligheten för ett arbete på lång sikt. Den andra väsentliga faktorn är den geografiska platsen. Konstorganisationernas verksamhetsmiljö i relation till urbana, suburbana eller rurala miljöer kan i jämförelsen påvisa liknande verksamhetsförutsättningar tydligare än inom de nationella strukturerna.

Kluster-nätverkets aktörers verksamhet har även granskats i relation till produktionen av offentlig konst och i gestaltningen av gemensamma miljöer i Sverige. Rapporten *Utanför de institutionella väggarna* har tagits fram i samarbete med Statens Konstråd år 2020. Rapporten beskriver hur arbetet med offentlig konst förankras och förmedlas, vilka typer av konstnärliga praktiker som anlitas av dessa konstinstitutioner och hur kopplingarna ser ut mellan institutionernas verksamhet i utställningsrummet och utanför. Vidare beskriver rapporten de kompetenser

som involveras i de olika processerna och hur verksamheternas budget- och tidsramar ser ut. (Selder, 2020)

2.4. Samspel mellan olika delsystem

I granskningarna av mindre konstorganisationer har det framkommit att även om det är möjligt att se gemensamma verksamhetsförutsättningar för denna grupp aktörer i ett ekosystemperspektiv, har varje organisation olika grundförutsättningar och tyngdpunkter i relation till olika delsystem.

Därför är det intressant att försöka urskilja de olika, mer specifika system som påverkar en aktörs svängrum och som ger olika aktörer riktning, profilering och fokus inom en vidare kontext. Med bas i flera exempel från andra sektorer och branscher är det möjligt att urskilja flera omlott gående system, där olika samspel formar förutsättningar, flöden och tolkningar av de aktörer som man specifikt vill granska (Valkokari, 2015; Mäkela, 2017).

Konstorganisationernas verksamhet fungerar inom ett samspel mellan olika typer av samhällliga syften. Då handlar det om olika dimensioner av exempelvis kulturpolitik, konstpolitik, konstnärspolitik, regional tillväxtpolitik, utbildningspolitik, underhållningsbranschens mål och syften samt olika rådande sociala normer och kulturella traditioner.

Konstorganisationerna fungerar även i samspel mellan olika typer av samhällliga aktörer vars tillhörigheter är såväl i den offentliga, den tredje som i den privata sektorn. Samspel pågår även mellan olika typer av finansiärer och resurser som bildar ett komplext system såväl inom som utom den kulturella verksamhetens strukturer.⁸

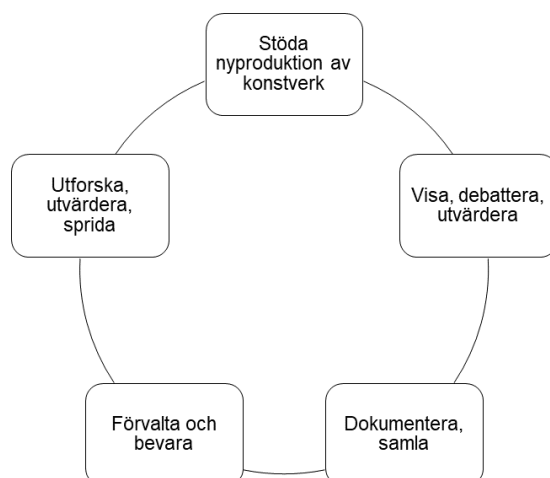
I det här arbetspapperet ligger fokuset på samspelet mellan olika typer av verksamhetsformer som pågår inom samtidskonstens ekosystem. Det är också, såsom tidigare konstaterats, genom verksamhetsformerna som konstorganisationens resurser, profil och utveckling blir synligt (Thelwall, 2011, s. 21–22).

Konstorganisationernas verksamhet är möjligt att förenklat beskriva med en mer precis version av den tidigare presenterade modellen för kulturens återväxt (figur 2). Cykeln formas genom produktion av nya produkter (konstverk, evenemang mm.), förmedling (presentation, kommunikation mm.), bevarande (samlande, arkivering) samt utvärderande och spridande (kunskapsproduktion, historiskrivning) (figur 9).

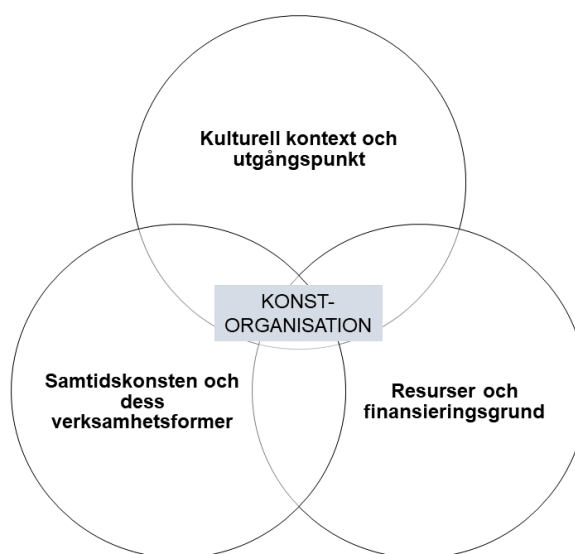
⁸ En modell för ett ekonomiskt ekosystem inom kulturella och kreativa sektorer har sammanställts i OMC-rapporten *Access to Finance* (2015) inom EU:s agenda för kultur.

Figur 9. Återväxtcykel för konstorganisationers verksamheter.

Detta system av konstorganisationens verksamhet kan ses som en av de väsentliga noderna i samtidskonstens ekosystem. För ett vidare perspektiv och ett för vårt syfte intressant vidgande synsätt, kan verksamhetsformerna för konstorganisationen förenklat kombineras med dels den kulturella kontexten som utgör verksamhetens specifika fundament, dels relationen till de resurser och ekonomiska förutsättningar som är avgörande för verksamhetens vara och utveckling. Konstorganisationerna kan så positioneras i centrum för minst tre omlott gående och samspelande system. (Figur 10.)

Figur 10. Konstorganisationen i centrum för samspelet mellan tre olika system.

3 KONSTORGANISATIONEN PRO ARTIBUS

Stiftelsen Pro Artibus fungerar här som en fallstudie med syfte att skönja en del av de visuella konsternas ekosystem i Finland. I det här kapitlet beskrivs de centrala verksamhetsformerna för Pro Artibus som en utgångspunkt. Kategoriseringen av verksamheten grundas i en analys, som utfördes inom det forskningsprojekt som Pro Artibus beställde av Cupore. Materialet i projektet var en intern och en extern enkät, de centrala dokument som styr Pro Artibus verksamhet samt intervjuer med sakkunniga i nyckelpositioner inom finländsk samtidskonst.⁹

Pro Artibus kan enligt tidigare resonemang definieras som en mindre organisation för samtidskonst. Den årliga budgeten ligger på ca en miljon euro (2020). Antalet anställda var år 2020 elva personer och den verkställande direktören har en professionell bakgrund som sakkunnig inom samtidskonstområdet. Verksamhetens bas finns i Ekenäs, men hela verksamheten är utbredd över Svenskfinland.

Det är möjligt att granska Pro Artibus genom de tidigare identifierade omlott gående delsystem som konstorganisationens grundförutsättningar formas genom. Då handlar det om tre utgångspunkter: syfte, verksamhetsformer och organisationsstruktur (figur 11).

---

⁹ Den interna enkäten genomfördes i april-maj 2021. Den skickades till Pro Artibus personal, styrelse och representanter för huvudfinansiären. Enkäten besvarades av 22 personer.

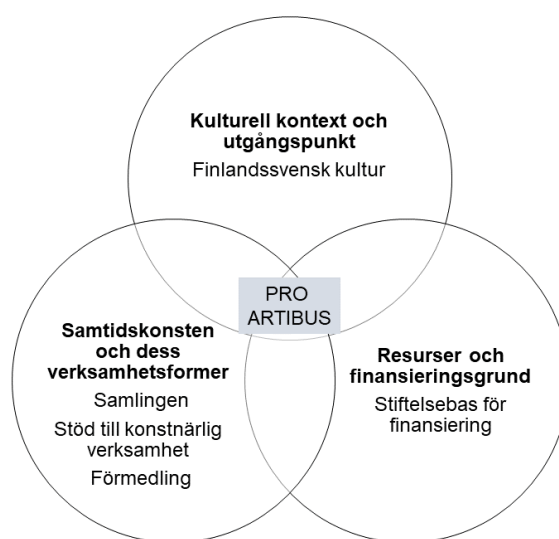
Den externa enkäten genomfördes i augusti-september 2021. Länken till enkäten delades via Pro Artibus kommunikationslistor till konstnärer, andra privatpersoner samt aktörer inom offentlig, privat och den tredje sektorn. Enkäten besvarade av 242 respondenter.

De centrala dokument som styr Pro Artibus verksamhet är Stadgar (2018), Strategi 2018–2025, verksamhetsplan och verksamhetsberättelse (2018, 2019, 2020, 2021), kommunikationsplan (2020–2023), deponeringspolicy, hållbarhetsplan (2020–2030) och samlingspolitik.

De sakkunniga som intervjuades Susanne Gottberg, Hanna Johansson, Kai Kartio, Leena Kuumola, Markus Kåhre och Maija Tanninen-Mattila. Valet av intervjuade gjordes av Pro Artibus. Intervjuerna genomfördes på finska och svenska i augusti-september 2021.

Resultaten av analysen i sin helhet har presenterats och levererats för vidare internt bruk till Pro Artibus. I det här arbetspapperet brukas främst analyserna rörande de centrala verksamhetsformerna.

Figur 11. Pro Artibus som konstorganisation: centrala utgångspunkter.

Pro Artibus är en stiftelse vars stadgeenliga syfte är: "att främja svensk odling i Finland och Svenska kulturfondens verksamhet". Stiftelsens syfte är den mest grundläggande riktlinjen för hela verksamheten och grunden till stiftelsens existens. (se ex. Hirvi-Ijäs et al., 2021, s. 29). Det är således den finlandssvenska kulturen som är grunden och kontexten för Pro Artibus verksamhet.

I Cupores utredning fann vi att det finlandssvenska i organisationens karaktär är allmänt uppfattat och genomsyrar verksamheten.¹⁰ Samtidigt är det intressant att det finlandssvenska draget inte uppfattas som alltför definierat eller att det finns behov av att dra alltför tydliga linjer för vad som räknas som finlandssvensk kultur. I materialet talas det om "det svenska i Finland" som en flexibel uppfattning om dels geografiska, dels språkliga och dels kulturhistoriska fakta och företeelser.¹¹

Pro Artibus grund inom den finlandssvenska kulturen genomsyrar hela den tredelade verksamheten: samlingen, stöd av konstnärlig verksamhet samt förmedling. I samlingen finns över 1 300 konstverk, främst av finlandssvenska konstnärer. Stiftelsen upprätthåller två utställningslokaler – Galleri Elverket i Ekenäs samt galleri Sinne i Helsingfors – samt residensprogram i Ekenäs, Vasa och

¹⁰ Det här var tydligt i såväl de interna som externa enkäterna samt i sakkunnigintervjuerna.

¹¹ Om den finlandssvenska kulturella identitetens flexibilitet och liminalitet, se Gronow, 2021.

Korpoström. Pro Artibus har ett omfattande publikarbete kopplat till utställningsverksamheten samt driver pedagogiskt arbete inom hela Svenskfinland.

Pro Artibus är organiserad som en fristående stiftelse, men är en del av Svenska kulturfondens organisation. Det betyder att verksamheten finansieras huvudsakligen genom verksamhetsbidrag från Svenska kulturfonden och att Pro Artibus styrelse utses av Svenska folkpartiet.¹² Att som en mindre konstorganisation ha en relativt säker grundfinansiering är exceptionellt även i en internationell jämförelse.

Pro Artibus har en speciell position som finlandssvensk aktör inom hela den finländska samtidskonstens område. Verksamheterna stöder och främjar konstnärlig verksamhet, de presenterar och förvaltar konstverk av de konstnärer som definieras och avgränsas som hörande till organisationens kulturella kontext. Positionen är unik i den bemärkelsen att det är den enda samtidskonstorganisationen som specifikt har den finlandssvenska kulturen som utgångspunkt och fokus.

Positionen är specifik även i jämförelse med andra konstarter. Inom scenkonsten och litteraturen har det varit enklare att knyta an direkt till en finlandssvensk kultur, då språket har en central roll som uttrycksform.¹³ Att den samtida bildkonsten har drag av finlandssvensk kultur är inte så uppenbart, även om stora delar av den finländska bildkonsten historiskt sett har sitt ursprung i och har utvecklats inom en svenskspråkig sfär och kunskapsproduktion.

Pro Artibus position inom den finländska samtidskonstens ekosystem är också speciell genom att organisationen genom sina tre verksamhets kategorier täcker upp en stor del av de verksamhetsformer som utgör samtidskonstens verksamheter i stort. Därför blir det intressant att se hur en enskild organisations olika verksamheter kan kopplas samman i större nätverk som grunderna för samtidskonstens vidare system.

Som stiftelseaktör identifierar sig Pro Artibus med andra konststiftelser med konstsamlingar i sin verksamhet och är medlem i föreningen Finländska Konststiftelser.¹⁴ Organisationen är även medlem i Finlands museiförbund och i kultur och konstområdets stöd- och producentorganisation Kulta rf, samt aktiv inom residensorganisationen HIAP.

---

¹² Fondens, och även Pro Artibus som en del av dess organisation, koppling till Svenska folkpartiet är i enlighet med det ursprungliga donationsbrevet från 1908. Se www.kulturfonden.fi

¹³ Uppenbara bevis på detta är den lagstadgade Svenska Teatern och den betydelse som ex. Svenska litteratursällskapet har inom finlandssvensk kultur.

¹⁴ <https://taidesaatiot.fi/> (hämtad 24.11.2021)

3.1. Samlingen

Enligt Pro Artibus strategi är konstsamlingen verksamhetens grund och centrum. Det här betonas även i stiftelsens stadgar, enligt vilka stiftelsens syfte förverkligas genom att äga, sköta och utveckla samlingen.

Samlandet av konst påbörjades inom Svenska kulturfonden år 1957. När samlingen på 1980-talet överfördes till Pro Artibus innehöll den 250 verk varav de äldsta var skapade i början av 1900-talet. I slutet av år 2019 bestod samlingen av 1315 konstverk. (Pro Artibus årsberättelse 2019.) Alla verk presenteras på Pro Artibus nätsidor.¹⁵

I jämförelse med finländska museers konstsamlingar är Pro Artibus samling relativt stor. År 2019 var storleken på de finländska museernas konstsamlingar i medeltal 2 980 verk.¹⁶ Av konstmuseerna har exempelvis Didrichsens konstmuseum och Kajana konstmuseum färre verk i sina samlingar än Pro Artibus.¹⁷ De största konstsamlingarna finns på Nationalgalleriet, EMMA-museet i Esbo samt Helsingfors stads konstmuseum HAM.¹⁸

Pro Artibus har en anställd konstkonservator som granskar konstverken före utställningar, konserverar verk i förebyggande syfte samt svarar för verkens dokumentation. Konservatorn förbereder även samlingens konstverk inför långsiktiga depositioner i olika typer av lokaler. En egen konservator är en exceptionell resurs i en konstorganisation av Pro Artibus storleksklass; vanligen arbetar konservatorer främst på musei-institutioner.

En av Pro Artibus uppgifter är att kontinuerligt förkovra samlingen med verk av samtida konstnärer. Inköpen styrs av ett samlingspolitiskt program (2014). År 2019 investerade stiftelsen 100 000 euro i förkovrandet och 13 nya verk inför livades i samlingen. Därtill beställdes tre separata kommissioner. (Pro Artibus årsberättelse 2019.)

---

¹⁵ <https://proartibus.fi/samlingen> (hämtad 29.11.2021)

¹⁶ Museistatistik, 2019. Konstsamlingar. Innehåller inte fotoarkiv eller AV-material.

¹⁷ Didrichsens konstmuseum: 697 verk (konstsamlingen), Kajaana konstmuseum: 952 (Museistatistik, 2019)

¹⁸ Nationalgalleriet: 42 210 verk (konstsamlingen), EMMA: 11 262, HAM: 9 755 (Museistatistik, 2019)

En central form för arbetet med samlingen är för Pro Artibus att deponera verk på institutioner och organisationer av olika slag. Stiftelsens samlingskurator ansvarar för deponeringens planering och ca 60 procent av samlingen är utplacerade runt om i landet. Utgångspunkten för deponeringarna är att placera verk i offentliga lokaler på svenskspråkiga områden i Finland. Syftet är att presentera konsten som en del av människors vardag, att stöda konstnärlig verksamhet samt att sprida kunskap om samtidskonst och samtida konstnärer. (Deponeringspolicy.)

Samlingen har grundats av Svenska kulturfonden och utvecklats under decennierna av Pro Artibus. Som helhet representerar dessa aktörers synpunkter på vilken konst som är sprungen ur den finlandssvenska kulturkretsen som är viktig att samla, förvalta och presentera. Den bildar så den finlandssvenska kulturens framtida kulturarv.

Riktlinjerna för samlingens profil betonar den finlandssvenska kulturen. Det samlingspolitiska programmet slår fast: "Samlingen är unik eftersom den som enda i världen särskilt fokuserar på finlandssvenska konstnärer och verk som har att göra med finlandssvenskhet eller med det svenska språket i Finland." Definitionerna preciseras inte desto mer utan formuleras närmare genom verksamheten inom den finlandssvenska gemenskapen. "Både på nationell och internationell nivå är samlingen ett betydande exempel på hur en minoritet kan definiera sig själv och ha egen, kulturell strävan."

3.2. Stöd till konstnärlig verksamhet

Pro Artibus stöd till konstnärlig verksamhet fokuseras på aktiva samtida konstnärer. Detta länkas till det ovan beskrivna arbetet med samlingen genom inköp av verk och speciella kommissioner, beställda verk. Därtill stöder Pro Artibus konstnärligt arbete särskilt genom residensverksamhet och genom expertis inom produktion av offentliga verk.

Pro Artibus upprätthåller residensprogram av olika omfattning på flera håll inom sitt geografiska verksamhetsområde. Residensprogrammen Villa och Torpet drivs i Snäcksund i Ekenäs. Villa Snäcksund är ett treårigt residensprogram för konstnärer och kuratorer som syftar till att erbjuda möjligheten att fördjupa sig i sitt arbete och sin forskning utan störande moment eller krav om specifika slutresultat.

Torpet i Snäcksund är ett program riktat till konstnärer, kuratorer, konstkritiker och pedagoger för kortvariga arbetsperioder inom konstnärliga eller för arbete med forskningsprojekt inriktade på konst. Det här programmet är riktat till

nordiska aktörer och fungerar både via inbjudan och genom allmänna projektutlysningar. Stiftelsen erbjuder deltagarna förutom logi även visst produktionsstöd.

I Vasa driver stiftelsen ett residensprojekt (2019–2029) i samarbete med Åbo Akademis lärarutbildning. Residensperioderna är treåriga och residenskonstnären arbetar med att utveckla konstnärligt grundade metoder som sträcker sig över ämnesgränserna. Arbetet sker i samarbete med Pro Artibus konstpedagoger och med Åbo Akademis lärare, forskare och studeranden. Programmets målsättning är att erbjuda kommande svenskspråkiga klasslärare och pedagoger kunskap om samtidskonstens uttrycksformer samt om hur konst kan brukas i mångdisciplinär undervisning. Residenskonstnärerna och pedagogerna har arbetsutrymmen på Åbo Akademis campus Academill i Vasa.

I Korpo har stiftelsen ett pilotresidens i samarbete med Åbo Akademis marina forskningsstation och Skärgårdscentret Korpoström. Residenset är ett pilotprojekt som syftar till att kombinera miljö- och marinbiologisk forskning med konst. Konstnären har arbetsutrymmen i skärgårdscentret och bostad i Lillstugan i centrets närhet. Skärgårdscentret Korpoström är ett besökscenter där vetenskap, natur, konst och kultur möts. Byggnaden fungerar som bas för Åbo Akademis marinbiologiska forskning i Skärgårdshavet, för Forststyrelsens verksamhet i Skärgårdshavets nationalpark och för Biosfäraprojektet. Residensperioden är sex månader.¹⁹

Utöver de befintliga residensprogrammen har Pro Artibus planer på att utvidga residensverksamheten. Enligt planerna kommer programhelheten att bestå av fem olika helheter som stöder och kompletterar varandra: tidigare beskriven konstnärlig verksamhet (Snäckesund), konstpedagogik och samtidskonstens dimensioner (Vasa) och konstnärlig forskning (havet, naturen, miljön: Korpoström) samt som nya program för nordiskt utbyte (Helsingfors) samt internationalisering (Berlin). (Heinämaa, 2020, s. 34–35.) Residensen i Helsingfors och Berlin är ännu inte realiserade.

I arbetet med stöd till konstnärlig verksamhet hör även Pro Artibus arbete med offentliga miljögestaltningar. Stiftelsen fungerar som sakkunnig i projekt med offentlig konst som förverkligas genom den sk. enprocentsregeln.²⁰ Därtill har stiftelsen sporadiskt gett stöd till konstnärers deltagande på konstmässor.

---

¹⁹ <https://proartibus.fi/sinna-virtanen-residensvistelse-korpo-2021/> (hämtad 29.11.2021)

²⁰ ks. Myllyntaus & Karttunen, 2020.

3.3. Förmedling

Den tredje centrala verksamhetsformen för Pro Artibus är förmedling, vilket refererar till presentation av konst för en allmän publik. I förmedlingsverksamheten ingår det tidigare nämnda arbetet med deponering av konstverk ur samlingen samt indirekt arbetet som sakkunnig för offentliga konstverk, båda verksamheter som för ut konst i offentliga miljöer. Huvudsakliga former för förmedlingen är arrangerandet av utställningar samt konstpedagogisk verksamhet. Därtill producerar Pro Artibus olika evenemang samt konstpublikationer.

Pro Artibus upprätthåller två utställningslokaler: Galleri Elverket i Ekenäs samt galleri Sinne i Helsingfors. År 2019 visades fyra utställningar på Elverket och sju utställningar på Sinne. (Pro Artibus, årsberättelse 2019.) För kurateringen av utställningarna ansvarar Pro Artibus kuratorer, som beslutar om vilka konstnärer som bjuds in för att visa sin konst. Under de senaste åren har man även haft öppna utlysningar för vissa utställningsperioder.

Utställningarna är kostnadsfria för besökarna. Det är möjligt att köpa verk från utställningarna, men gallerierna fungerar inte på kommersiell basis. Sådillvida har Galleri Elverket och Sinne släktskap med icke-kommersiella utställningsutrymmen, som i Finland oftast drivs av konstnärsorganisationer.

Utställningarna fungerar som arenor för olika evenemang och tillställningar och är centrala för Pro Artibus publikarbete. Den konstpedagogiska verksamheten har sin främsta målgrupp bland barn och unga. Målet är att låta barn bekanta sig med konstnärers arbete och ge dem möjlighet att prova på att arbeta med konstnärsmaterial. Det konstpedagogiska arbetet grundas i samtidskonstens olika uttrycksformer och arbetsmetoder. Mottot är att konsten fungerar som en impuls för egen tankeverksamhet. Förutom att arbeta i nära samspel med de båda utställningsprogrammen i Ekenäs och i Helsingfors, genomförs pedagogiskt arbete även på andra håll i Svenskfinland. På somrarna arrangeras konstläger för barn och sedan 2010 har Pro Artibus arrangerat seminariet *Bildstorm* för svenskspråkiga bildkonstlärare och lärare som arbetar på högstadieskolor, andra stadiets läroinstitut samt inom fri bildning.

4 ETT STEG I EN SYSTEMISK ANALYS MED GRUND I SAMTIDSKONSTENS VERKSAMHETSFORMER

I det här arbetspapperet ligger fokuset på samspelet mellan olika typer av verksamhetsformer som pågår inom samtidskonstens ekosystem. Det är också, såsom tidigare konstaterats, genom verksamhetsformerna som konstorganisationens resurser, profil och utveckling blir synligt.

Stiftelsen Pro Artibus fungerar här som en fallstudie, utifrån vilken vi ser att det är möjligt att komma vidare i en systemisk analys av det finländska samtidskonstens aktörer och verksamheter. Genom att identifiera centrala verksamhetsformer inom samtidskonsten och relatera dem dels till varandra, dels till andra aktörer som har liknande samarbetsformer, påbörjas synliggörandet av nätverk som kan vidgas till mer omfattande ekosystem.

4.1. Identifiering av centrala verksamheter och deras inbördes relation

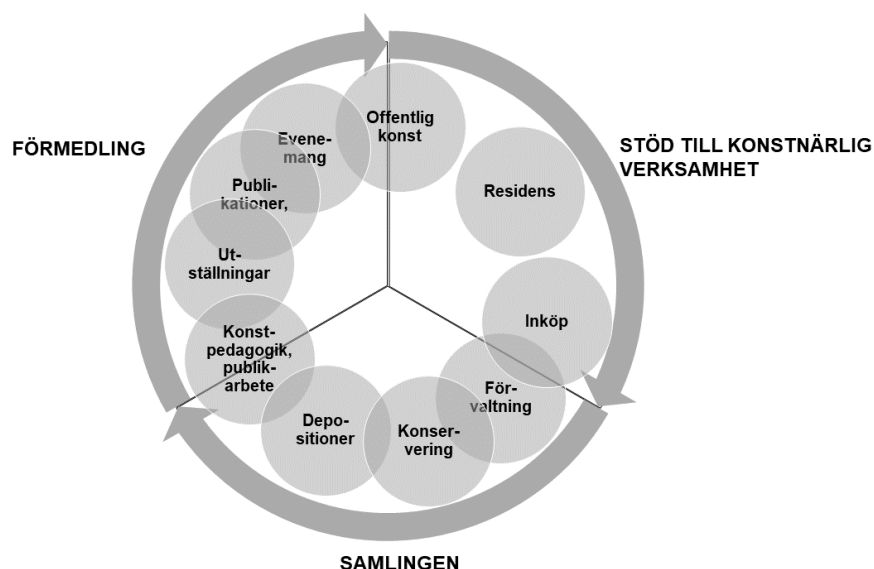
Pro Artibus position inom den finländska samtidskonstens ekosystem är speciell bland annat genom att organisationen genom sina tre verksamhetskategorier täcker upp en stor del av de verksamhetsformer som utgör samtidskonstens ekosystem i stort. I dem ingår de element som formar noder och flöden i samtidskonstens systemiska samspel. Här är det möjligt att återkoppla till den regenerativa cykel som tidigare föreslagits som en grundmodell för samtidskonstens verksamhetsformer. (Figur 9.)

I sin strategi beskriver Pro Artibus sina tre centrala verksamhetsområden i en triangel där förmedlingsarbetet vilar på stödet till konstnärerna och på samlingsverksamheten. Frågan om vilken relation verksamhet har till varandra är ur ett systemperspektiv mer komplicerade än så. Då står det klart att alla delar är i ömsesidig relation och påverkar varandra.

Inom de tre centrala verksamhetsområdena finns även en stor mängd olika verksamheter som vi ser som väsentligt att särskilja. I samlingsverksamheten ingår förvaltning, depositioner samt konservering. Till stödet för konstnärlig verksamhet räknas konstnärsresidensen samt arbetet med offentliga miljögestaltningar. Därtill köper man in verk från samtida konstnärer till samlingarna. Till förmedlingsarbetet räknas utställningsverksamheten, publikarbetet, konstpedagogiken, publikationerna samt evenemangen. De preciserade verksamhetsformerna

går ofta omlott med varandra och inom de tre huvudsakliga verksamhetskategorierna. (Figur 12.)

Figur 12. Pro Artibus verksamhetsformer.

4.2. Relationen till andra aktörer med samma typ av verksamheter

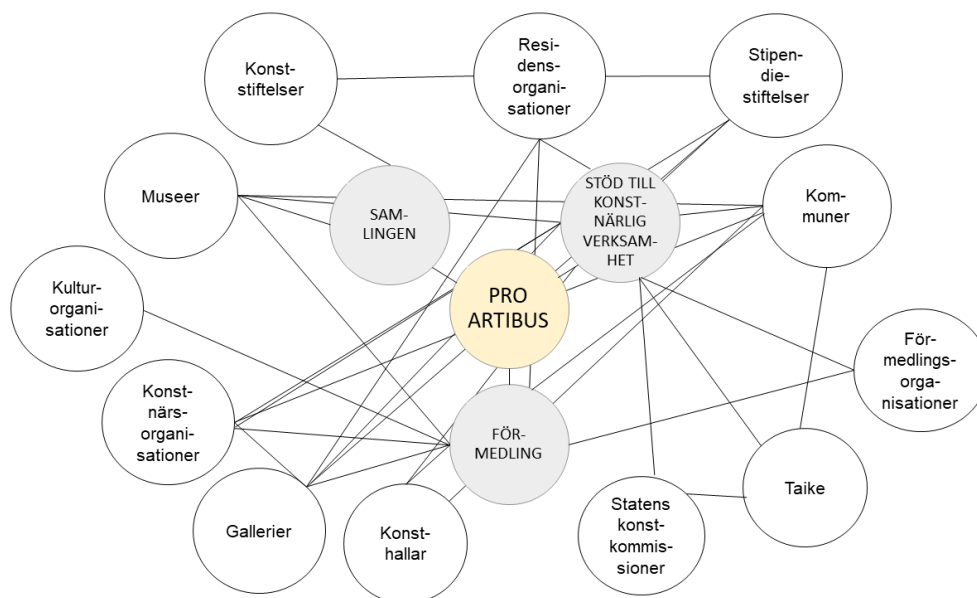
Om man ytterligare vidgar perspektivet och ser på vilka sätt som Pro Artibus kan ses positionerar sig i ett systemiskt perspektiv genom sina olika verksamheter, öppnar sig ett spektrum som täcker en stor del av samtidskonstens arbetsformer. Dessa kan så ses som regenerativa verksamheter som strävar efter att upprätthålla samtidskonstens livskraft och utgör det ekosystem som Pro Artibus verksamhet är en del av.

Figur 13 visar en första preliminär kartläggning av parallella verksamheter där Pro Artibus olika verksamheter kan forma noder i ett nätverk. Den måste ses som en mycket allmän beskrivning av relationerna mellan verksamheterna och andra aktörer. I ett nätverksdiagram är det inte möjligt att ta med alla verksamheter eller noggrannare relationer. Diagrammet bör då ses som ett steg i strävan efter att granska samtidskonstområdet som ett system.

Diagrammet innehåller typer av aktörer som har motsvarande verksamhetsformer som Pro Artibus och många av dem är även viktiga samarbetspartner. Det är möjligt att relativt klart se, att sett till storlek och resurser, är det ingen annan organisation som så mångdimensionerat arbetar med alla de tre

verksamhetsformerna. Motsvarande mångsidiga verksamheter finns hos vissa museer, som dock har en helt annan organisationsform och bakgrund än Pro Artibus.

Figur 13. Verksamhetsformernas nätverk ur Pro Artibus synvinkel.

4.2.1. Samlingen – förvaltning, förkovring, konservering, deponering

De aktörer inom den finländska samtidskonstens ekosystem som arbetar aktivt med konstsamlingar är främst museerna. Alla konstmuseer i landet är dock inte aktiva samlare av samtida konst, vilket däremot ett flertal stiftelser är.

Genom sitt aktiva samlingsarbete med exempelvis en egen konservator kan man jämföra Pro Artibus med stora och mellanstora konstmuseer. Det motiverar organisationen medlemskap i Finlands museiförbund. Nytt för Pro Artibus samarbete med samlingar är att det i Ekenäs nu byggs upp ett kluster av museer runt den gårdsplan där stiftelsen har sina lokaler.²¹

Som en stiftelse med egen konstsamling har Pro Artibus direkta relationer till övriga medlemmar i Föreningen Finländska Konststiftelser. Dessa är Alfred Kor-delins stiftelse, Fortums Konststiftelse, Gösta Serlachius konststiftelse, OP Konststiftelse, Signe och Ane Gyllenbergs stiftelse, Konststiftelsen Merita, UPM-

²¹ På samma adress, Gustav Vasas gata 11 i Ekenäs fungerar förutom Galleri Elverket även Raseborgs mu-seum och en kommande konstmuseibyggnad, grundad av Albert de la Chapelles Konststiftelse.

Kymmene Kulturstiftelse, Stiftelsen för Åbo Akademi och Lönnströms konstmuseum.²² Många av dessa konststiftelser har sin fokus på äldre konst. Andra stiftelser med konstsamlingar och som aktivt samlar samtida konst är bland andra Jenny och Antti Wihuris fond och Saastamoinens stiftelser. Båda dessa stiftelser samarbetar med museer för förvaltandet och skötseln av samlingen.²³

Pro Artibus arbete med sin konstsamling skiljer sig från alla andra aktörer genom att man aktivt deponerar verken i olika offentliga utrymmen runt om i Svenskfinland. Det här är ett sätt att sprida kunskap om samlingen och kopplar då samlingsverksamheten vidare till förmedlingsverksamheten.

4.2.2. Stöd till konstnärlig verksamhet – inköp, residens, offentliga verk

I Pro Artibus verksamhet sker stödet till konstnärerna dels genom inköp av verk till samlingen, dels genom erbjudande av arbetsperioder på stiftelsen konstnärsresidens. Residensen upprätthålls nu på tre håll i Svenskfinland och de inbjudna konstnärerna stöds med nätverk, nyproduktion av verk samt utställningar.

Residensnätverken i det finländska ekosystemet fungerar såväl nationellt som internationellt och har vuxit till att bli betydelsefulla center för konstnärlig utveckling (Heinämaa, 2020; Elfving et al., 2019; Kokko-Viika, 2008). Regelrätta residensorganisationer med mångdimensionerade program är HIAP (Helsinki International Artist Program) med bas på Sveaborg, och den till Finska konstnärsgillet knutna Ateljéstiftelsen. Också Konestiftelsen upprätthåller egna residens som centrala verksamheter och en viktig nod är även föreningen Mustarinda i Kajaanaland.

Av konststiftelserna upprätthåller Gösta Serlachius och Wihuri även konstnärsresidens i Finland, medan Saastamoinen och Kordelin samarbetar med internationella residensprogram. Internationella program upprätthålls även av bland andra Svenska kulturfonden och Finska kulturfonden. Statliga stöd till residensverksamhet fördelas av Centret för konstfrämjande och Frame Finland.

Pro Artibus fungerar som sakkunnigorgan för offentliga verk och miljögestaltningar som produceras i samarbete med olika aktörer. Inom den offentliga sektorn upprätthåller Centret för konstfrämjande sakkunnigservice för offentlig konst, där man ger råd och stöd till aktörer inom såväl den offentliga som den privata sektorn i processerna kring och utveckling av arbetet med konstprojekt i

---

²² <https://taidesaatiot.fi/> (hämtad 24.11.2021)

²³ Wihuris fond samarbetar med konstmuseet i Rovaniemi och Saastamoinens samling fungerar inom EMMA museets organisation i Esbo.

byggd miljö. Taike beviljar även olika samfund ekonomiskt stöd för att utveckla konstprojekt i olika byggnationer.

De statliga fastigheterna och byggnader inom statlig verksamhet tillförs konstverk och miljögestaltningar genom Statens konstverkskommission. Kommissionen gör årliga inköp av konstverk men dess inköpsbudget är inte relaterad till byggnationskostnaderna. (Myllyntaus & Karttunen, 2021, s. 11, 23). På kommunnivå har många städer förbundit sig till den så kallade *1 procents-regeln* där konstinvesteringarna bör uppgå till en procent av byggnationskostnaderna. Även flera mindre kommuner förverkligar offentliga konstprojekt i samband med ny- och ombyggnationer.²⁴

Inom det finländska systemet förverkligas offentliga konstverk även av privata aktörer och i olika samarbeten. I vissa fall fungerar mindre konstorganisationer som koordinatörer i projekten.²⁵ Även organisationen för visuella konstnärer, Konstnärsgillet i Finland, och designernas branschorganisation Ornamo arbetar aktivt med sakkunskap och expertis inom frågor om offentliga konstverk.

4.2.3. Förmedling – utställningar, evenemang, publikationer, pedagogik

Pro Artibus förmedlar konst till publiken genom sin utställningsverksamhet på Sinne i Helsingfors och Galleri Elverket i Ekenäs. År 2020 verkade allt som allt 121 konstgallerier på 31 olika orter runt om i Finland, varav majoriteten i Helsingfors.

Gallerierna upprätthålls av aktörer och organisationer både inom den privata, den offentliga och den tredje sektorn. Den offentliga sektorns gallerier är dels kommunala dels knutna till konstutbildningsinstitutioner. Privata gallerier upprätthålls av företag eller enskilda näringsidkare. Till den tredje sektorns organisationer hör exempelvis nationella och regionala konstnärsförbund och -organisationer, andra registrerade konst- och konstnärsföreningar, -sällskap eller stiftelser, konstnärsdrivna arbetsgrupper eller kollektiv samt andelsbolag. (Salmenoja, 2021.)

I den galleristatistik som upprätthålls av Frame Finland ingår även de konsthallar som upprätthålls av den offentliga och den tredje sektorn.²⁶ Helsingfors konsthall ägs av en privat stiftelse som grundats av konst- och

---

²⁴ <https://www.taidekayttoon.fi/taide-kayttoon-kunnissa> (hämtad 28.11.2021)

²⁵ Till exempel i Seinäjoki är det konsthallen som koordinerar stadens offentliga konstprojekt. <https://www.seinajoentaidehalli.fi/julkinen-taide/> (hämtad 29.11.)

²⁶ Porvoon Taidehalli, Seinäjoen taidehalli, Turun Taidehalli / Valokuvakeskus Peri

konstnårsorganisationer.²⁷ I jämförelse med övriga nordiska länder finns det relativt få konsthallar i Finland.²⁸

Utgångspunkterna för och resurserna hos de aktörer som upprätthåller gallerierna påverkar verksamheterna i hög grad. De gallerier som upprätthålls av den offentliga och den tredje sektorns aktörer har oftast inte något vinstsyfte. Då är kommersiell åtgång inte något som man behöver ta i beaktande vid valet av de utställda verken. Även Pro Artibus gallerier skiljer sig på den här punkten från de kommersiella gallerierna. Stiftelsebaserade aktörer som Pro Artibus och den i Fiskehamnen i Helsingfors verkande konsthallen Kohta, kan i högre grad än andra aktörer inom den tredje sektorn lita på en stabilare basfinansiering för verksamheten.

Den evenemangsproduktion och den publikationsverksamhet som Pro Artibus driver är sammankopplade med både utställningsverksamheten och konstsamlingen. Så är även publikarbetet och konstpedagogiken, som särskilt har barn som sin målgrupp. Pro Artibus har som utgångspunkt att erbjuda konstfostran på svenska och att förmedla finlandssvenskt kulturarv i Svenskfinland. På så vis är verksamheten direkt länkad till regionala nätverk för kulturaktörer och konstfostran.

I de finländska kommunerna arrangeras grundläggande undervisning i konst vilket innebär målmedveten undervisning inom olika konstarter i grundskolor och medborgar- och arbetarinstitut. Konstfostran erbjuds även av barnkulturcentra.²⁹ I Österbotten fungerar barnkulturnätverket BARK, vars medlemmar är landskapets 15 kommuner samt Karleby stad.³⁰ Nätverket främjar barnkultur i landskapet, fungerar som förmedlare mellan olika aktörer inom barnkulturen och erbjuder olika samarbetsformer och -kanaler.

---

²⁷ Aktörerna bakom konsthallen är: Helsingfors stad, Finska konstnärsgillet, Målarförbundet, Finlands konstgrafiker rf, Finska bildhuggarförbundet rf, Finlands arkitekter (SAFA), Designförbundet Ornamo, Finlands konstindustriförening, Finska konstakademins stiftelse, Finska konstföreningen, Tammerfors konstnärsförbund samt Åbo konstförening. <https://taidehalli.fi/helsingin-taidehalli/> (hämtad 28.11.2021)

²⁸ Konsthallarna är traditionellt grundade av konstföreningar och fungerar i en tysk Kunsthalle-tradition som utställningslokaler utan egna samlingar. I Sverige är de flesta konsthallarna kommunala. För nordisk kartläggning se Engqvist & Möntmann, 2018.

²⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/opetus-ja-kulttuuri/kunnan-kulttuuritoiminta/taidekasvatus-ja-tai-teen-perusopetus> (hämtad 28.11.2021)

³⁰ Landskapet Österbotten består av kommunerna Larsmo, Kronoby, Jakobstad, Pedersöre, Nykarleby, Vörå, Korsholm, Storkyro, Laihela, Vasa, Malax, Korsnäs, Närpes, Kaskö och Kristinestad. <http://bark.pohjanmaa.fi/> (hämtad 28.11.2021)

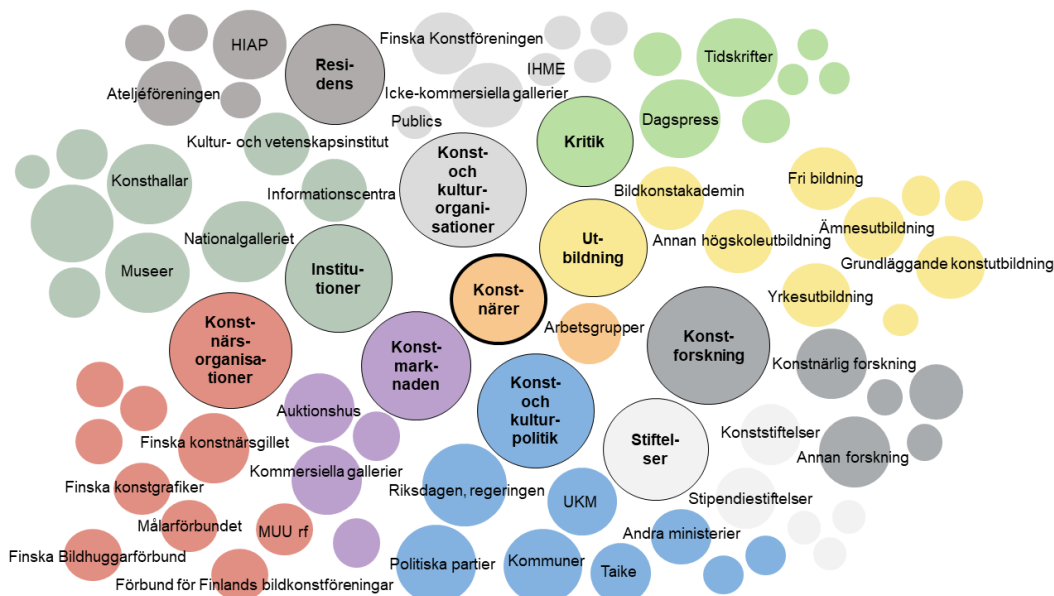
Till de regionala kulturaktörerna hör den av 14 tvåspråkiga kommuner bildade SÖFUK (Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur), som främjar svenskspråkig kulturverksamhet.³¹ Runtom i Svenskfinland verkar även Luckan, vars uppgift är att erbjuda informationstjänster och kulturverksamhet. Därtill producerar och koordinerar Luckan kulturevenemang och -projekt i samarbete med andra organisationer och föreningar. Luckans mål är att stärka kunskaperna om det finlandssvenska regionalt.³²

4.2.4. Delar av större ekosystem

Den finlandssvenska kulturella kontexten och utgångspunkterna samt stiftelseorganisationens säkrade resurser och finansiering påverkar Pro Artibus verksamhetsformer. Granskningen av dessa verksamhetsformer och de aktörsnätverk som bildades genom dem ger en synvinkel på den finländska samtidskonstens ekosystem. Samtidigt är det klart att en beskrivning av den visuella konstens ekosystem kräver flera perspektiv och mer forskning.

I figur 14 har vi samlat de aktörer som kan ses som väsentliga för samtidskonstens regenerativa cykel och som bör tas med i en kommande analys av hur samtidskonstens aktörer samspelar i ett större ekosystem.

Figur 14. Aktörer inom den visuella konstens ekosystem i Finland.

³¹ <https://www.sofuk.fi/index.php/verksamhet/om-oss> (hämtad 28.11.2021)

³² <https://luckan.fi/fi/> (hämtad 28.11.2021)

5 SAMMANFATTNING – FRAMTIDSPERSPEKTIV

I det här arbetspapperet har vi diskuterat möjligheten att granska verksamhetsförutsättningarna på det visuella samtidskonstområdet i Finland genom ett ekosystemperspektiv. Biologiska ekosystem granskas som självreglerande system som har organismernas överlevnad som mål. I en jämförelse ses kulturella ekosystem som sammanhang av mänskliga överenskommelser, sammanhållna av gemensamma mål och grundläggande värden.

Parallellerna med ekologiska system är inte utan problem. Alltför snävt uppfattat kan det ses som ett naturaliserat system, där svaga aktörer är dömda till undergång om man inte är beredd att anpassa sig efter de starkares villkor. (Gordon-Nesbitt 2012, s. 5.) Ett bredare synsätt tar flera omlott gående system i beaktande och det blir möjligt att se olika förutsättnings påverkan på olika skeden i systemet. Balansen i livskraftiga system är ständigt under förhandling och förvandling vilket är en förutsättning för kulturella processer.

Vilka är då möjligheterna till en fördjupad systemisk analys av den samtida bildkonstens verksamhetsområde? Vilka utmaningar och frågeställningar kan vi se att konstorganisationer står inför ur ett framtidsperspektiv?

I den här studien har vi föreslagit en regenerativ cykel (figur 9) som en av de centrala modellerna för samtidskonstens verksamheter. Cykeln formas genom produktion av nya produkter (konstverk, evenemang mm.), förmedling (presentation, kommunikation mm.), bevarande (samlande, arkivering) samt utvärderande och spridande (kunskapsproduktion, historieskrivning). Aktörerna håller cykeln i gång genom sina verksamheter. Vilka resurser och energier som är avgörande i vilket skede är föremål för ständig test och utvärdering. Hur man bör se olika investeringar och värdeökningar – direkta eller förskjutna – och ur vilka perspektiv och i vilka former är något som varje organisation ständigt arbetar med.

Den här studien föreslår att ett systemiskt perspektiv har potential för granskning och utvecklingsarbete i studiet av samtidskonstens område och verksamhetsformer. Det väsentliga är att man ser ett gemensamt sammanhang, en avgränsad helhet som består av interagerande aktörer och den miljö och de energiflöden som dessa är delaktiga i. Området består av många interagerande enheter, vars relationer och beteenden har grader av självorganisering samtidigt som de anpassar sig till olika förändringar i omständigheterna.

Tanken är att se helheten som en organism som karakteriseras av föränderlighet och beroenden. Det väsentliga är att se betydelsen av processer snarare

än händelser, förhållanden snarare än identiteter och förändringar snarare än strukturer.

I vår studie har vi utgått från Stiftelsen Pro Artibus som ett exempel på en mindre konstorganisation och kan dra följande slutsatser.

1. Mindre konstorganisationer skapar genom sin verksamhet olika typer av värden som en del av samtidskonstens ekosystem. De verkar som en del av en regenerativ cykel genom ett stort antal verksamheter. De fungerar som noder och driver energier inom systemet. Utöver ekonomiska värden skapas till exempel samhälleliga, sociala och konstnärliga värden.
2. Det ligger i ekosystemets natur att det är i ständig förändring. Frågan för mindre konstorganisationer är hur de skall förbli livskraftiga. Det är väsentligt att de kan granska sina verksamheter i relation till andra aktörer och till andra verksamheter i systemet. Då avgörs vilka verksamheter man bör fokusera på, vad vill man göra själv och vad man kan göra tillsammans med andra. Det är avgörande att följa det som händer inom konsten, se sin relevans i relation till konstnärerna och andra speciella målgrupper. Därtill handlar det om att identifiera samspel och beroendeförhållanden samt olika kulturella kontexter, att urskilja vilka som är de relevanta resurserna och värdenätverken.
3. Aktörerna behöver information och data för att kunna urskilja sin plats i och position som en del av ekosystemet. Det behövs för att upprätthålla en självutvärderingsprocess och förebygga behov av förändringar i verksamheten och målsättningarna. Den finländska samtidskonstens ekosystem är inte synliggjort i lika hög grad som exempelvis inom musik- och filmbranschen. Aktörerna inom samtidskonsten tycks i jämförelse både med andra inhemska kulturbranscher och med sina kollegor i de nordiska länderna ha en relativt svag medvetenhet om hur ett ekosystemiskt perspektiv kunde fungera som ett stöd för alla parter. Det finns således behov av en mer omfattande och fördjupande kartläggning av ekosystemet.

KÄLLOR

- Becker, H. S. (1983). *Artworlds*. University of California Press.
- Bourdieu, P. (1971). *Champ du pouvoir, champ intellectuel et habitus de classe*, *Scolies, Cahiers de recherche de l'Ecole normale supérieure*, 1, 1971, p.7–26.
- Danto, A. (1964). *The Artworld*, *The Journal of Philosophy*, Vol. 61, No. 19, American Philosophical Association Eastern Division Sixty-First Annual Meeting (Oct. 15, 1964), pp. 571–584.
- Dickie, G. (1974). *Art and the Aesthetic: An Institutional Analysis*. Cornell University Press.
- Elfving, T., Kokko, I. & Gielen, P. (eds.) (2019). *Contemporary Artist Residencies. Reclaiming Time and Space*, Valiz, Amsterdam.
- Engqvist, J.H. & Möntmann, N. (2018). *Agencies of Art. A report on the situation of small and medium-sized art centers in Denmark, Norway and Sweden*. OK BOOK, Oslo. <http://www.tenstakonsthall.se/uploads/208-Agencies%20of%20Art.pdf>
- Eriksson, K. (toim.) (2015). *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Gaudeamus.
- Gordon-Nesbitt, R. (2012). *Value, Measure, Sustainability: Ideas towards the future of the small-scale visual arts sector*. Common Practice, London.
- Gronow, B. (2021). Suomenruotsalaisuutta etsimässä. *AntroBlogi*. https://antroblogi.fi/2021/11/suomenruotsalaisuus-vahemmistot/?fbclid=IwAR0dyWJI9jwHEpf_8hI3IsCcSCKdskE2vcNL-fuRSymqGSMN2YsucWak2Wc
- Heinich, N. (2014). *Le paradigme de l'art contemporain. Structures d'une révolution artistique*, Paris, Editions Gallimard.
- Heinämaa, R. (2020). *Den finländska residensverksamheten i dag – nuläge och utvecklingsbehov*. Föreningen Konstsamfundet r.f. <https://konstsamfundet.fi/wp-content/uploads/2021/03/Den-finla%CC%88ndska-residensverksamheten-i-dag-1.pdf>
- Hiltunen, R. 2020. *Katsaus biisiviennin alati muovautuvaan ekosysteemiin*. Music Finland. <https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/katsaus-biisiviennin-alati-muovautuvaan-ekosysteemiin>
- Hirvi-Ijäs, M., Renko, V. & Lahtinen, E. (2021). *Samspelets regler. Stiftelsefinansieringens betydelse för finländska kultur- och bildningsorganisationers verksamhet*. Cupores webbpublikationer 66. Kulturpolitiska forskningscentret Cupore.

- https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2021/samspelets_regler_cupores_webbpublikation.pdf
- Holden, J. (2015). *The Ecology of Culture. A Report commissioned by the Arts and Humanities Research Council's Cultural Value Project*. Arts & Humanities Research Council.
- Ilmavirta, T. (2020). *Mitä ovat musiikkialan arvoverkot?* Music Finland.
<https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/mitae-ovat-musiikkialan-arvoverkot>
- Karttunen, S. & Virolainen, J. (2016). *Viennistä vuoropuheluun, vaikutteista verkostoihin. Selvitys suomalaisen nykytaiteen kansainvälistymisestä*. Tutkimusta ja tietoa 1/ 2016. Cupore ja Visuaalisen taiteen keskus Frame.
- Kokko-Viika, I. (2008). *Taiteilijaresidenssitoiminnan rooli nykytaiteen tuotannossa*. Jyväskylän yliopisto.
- Laaksonen, V. (2019). *Toinen aika. Kuvataiteen vapaa kenttä ja toimintakulttuurin muutos ekosysteemissä. Kriittinen katsaus postkuratoriaaliseen toimintaan taiteilijakuraattorin näkökulmasta*. Praxis. Taideyliopiston Kuvataideakatemia.
- Luhmann, N. (2000). *Art as a Social System*. Stanford University Press.
- Löfgren, M. (2014). *Inga undantag. Värdeskapandet i små och medelstora samtidskonsthallar*. Riksställningar & Klister.
- von Maanen, H. (2009). *How to Study Art Worlds: On the Societal Functioning of Aesthetic Values*. Amsterdam University Press.
- Moore, J. F. (1993). Predators and Prey. A New Ecology of Competition. *Harvard Business Review*, May-June 1993.
- Myllyntaus, O. & Karttunen, S. (2020). *Julkinen taide aluerakentamisessa ja -kehittämisessä: Taloudellisen arvon tunnistaminen ja arviointimenetelmät*. Cuporen verkkojulkaisuja 65. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.
- Mäkelä, V. (2017). *The re-birth of Finnish film: An ecosystem point of view*. Master thesis. Aalto University School of Business.
- Nuopponen, A. & Harakka, T. *Ekosysteemi – metaforasta käsittemalliin*. Terminfo 2/2014. Sanastokeskus.
- Salmenoja, K. (2021). *Taidegalleriatilasto 2020*. Frame Contemporary Art Finland.
<https://frame-finland.fi/wp-content/uploads/2021/09/Frame-Finland-taidegalleriatilasto-2020-web.pdf>
- Selder, H. (2020). *Utanför de institutionella väggarna*. Statens konstråd.
- Sokka, S., Renko, V. & Lahtinen, E. (2020). *Toimialojen edistäjät ja toiveiden tynnyrit. Taiteen tiedotuskeskusten toiminta ja asema*. Cuporen verkkojulkaisuja 60. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

- Stoehler, V. (2010) Komplexitetsteorins betydelse för vår uppfattning av verkligheten. *Res Cogitans* 2010 no. 7, vol. 1, 230–251
- Thelwall, S. (2011). *Size Matters: Notes towards a Better Understanding of the Value, Operation and Potential of Small Visual Arts Organisations*. Common Practice.
- Valkokari, K. (2009). *Yhteisten tavoitteiden ja jaetun näkemyksen muodostuminen kolmessa erityyppisessä verkostossa*. VTT Publications 715.
- Valkokari, K. (2015). Business, Innovation, and Knowledge Ecosystems: How They Differ and How to Survive and Thrive within Them. *Technology Innovation Management Review*, 5(8):17-24.
- Valkokari, K., Salminen, J., Rajala, A., Koskela, M., Kaunisto, K., Apilo, T. (toim.) (2014) *Ekosysteemit ja verkostojen parviäly. Tulevaisuuden liiketoiminnan suuntaviivoja*. VTT Technology 152.